

Til
Språkrådet

Oslo, 15. august 2021

Høyringsvar til framlegg frå Språkrådet om reviderte retningslinjer for normering av bokmål og nynorsk

Språkrådet sende 3. juni ut framlegg til reviderte retningslinjer på høyring. Det er tale om ei heller varsam justering av dei eksisterande retningslinjene, og det ligg også til grunn for våre innspel. Noregs Mållag kommenterer i dette høyringsvaret dei punkta vi oppfattar som viktigast, og dei punkta der vi meiner at innspela våre kan bidra i den vidare prosessen hjå Språkrådet. I merknadene under viser vi til nynorskversjonen av framlegget til reviderte retningslinjer:

Merknader til kapittel 2

Noregs Mållag sluttar seg til det nyskrivne siste avsnittet i kapittel 2. Vi er samde i at kva medium ein tekst er publisert i, ikkje skal vera avgjerande for om han kan vera del av grunnlaget for normeringa. Vi understrekar like fullt at ein føresetnad for nett det, er at dette i hovudsak blir avgrensa til tekstar som har vore gjennom ein redaksjonell prosess med tilhøyrande kvalitetssikring – i tråd med framlegget.

Merknader til kapittel 3

Noregs Mållag merkar seg at det er lovfesta i språklova at Språkrådet «forvaltar» skriftnormalane for bokmål og nynorsk. Det er rett nok ikkje lovfesta at normeringskompetansen ligg hjå Språkrådet, men dette følgjer av vedtektene til Språkrådet.

Noregs Mållag meiner at normering ligg i kjernen av kva det vil seia å forvalta ein skriftnormal – jamvel om det langt ifrå er det einaste som ligg i forvaltningsansvaret.

Noregs Mållag vil for eigen del understreka at normeringskompetansen må liggja hjå ein statleg instans. Når Språkrådet finst i si noverande form, er det vanskeleg å sjå føre seg noko anna enn at Språkrådet og Kulturdepartementet skal ha denne kompetansen. Noregs Mållag rår sterkt frå at normeringskompetansen blir lagd til private institusjonar som ikkje er under den same demokratiske kontrollen som Språkrådet og Kulturdepartementet er.

Merknader til kapittel 5

Om normeringskompetansen: Det følgjer av vedtektene til Språkrådet § 3 tredje ledd andre punktum at «[v]edtak om gjennomgripande endringar eller systemendringar skal leggjast fram for departementet til godkjenning». Noregs Mållag meiner det er demokratisk riktig at normeringsvedtak med monalege konsekvensar for norma, blir godkjende av Kulturdepartementet. Noregs Mållag meiner at terskelen for å rekna vedtak som «gjennomgripande endringar eller systemendringar» ikkje bør vera for høg. Ein tommelfingerregel bør vera at dersom ein er i tvil om vedtak skal reknast til desse kategoriane, bør dei sendast til Kulturdepartementet til godkjenning. Dette er for Noregs Mållags del også ei anerkjenning av at normering av bokmål og nynorsk er politikk, ikkje berre ein språkfagleg prosess.

Om offentlig høyring: Noregs Mållag meiner det er svært gledeleg at framlegg til rettskrivingsendringar frå no av skal sendast på offentlig høyring. Praksisen til no der rettskrivingsendringar som ikkje er del av større reformer, ikkje har vore på høyring, er uheldig. Vi merkar oss at det er vist til utregreingsinstruksen punkt 3-3, som er nemnt i språklovproposisjonen, og vist til at «[r]ettskrivingsendringar må seiast å ha vesentlege verknader for ålmenta». Kor vidt dette stemmer, varierer nok med kor omfattande og systemendrande dei føreslåtte endringane er, og med kor sentrale delar av ordtilfanget dei gjeld.

Noregs Mållag ser det som viktigast at allmenn høyring er eit uttrykk for at norsk rettskriving er noko som vedkjem heile samfunnet. Difor er det viktig for den demokratiske legitimiteten til forvaltninga av skriftnormalane at alle som ønskjer det, får høve til å uttala seg om stort og smått i det som blir føreslegne frå Språkrådet.

Høyringa kan ha ein praktisk viktig funksjon ved at veiskapar og inkonsekvensar i framlegg blir avdekte. Det kan koma inn gode og gjennomtenkte forslag som samla sett gjer framlegga til rettskrivingsendringar betre etter høyringsprosessen; og det er eit høve til å få inn motførestillingar frå sentrale språkbrukarmiljø før ein eventuelt vedtek rettskrivingsendringar som viser seg å ha lite støtte.

Det er dessutan viktig, og det har ein eigenverdi at alle relevante miljø og enkeltpersonar får høve til å uttala seg – ikkje minst dei som er usamde i forslaga.

Merknader til kapittel 7

Til 7.2.1 Sjølvstendepriippet: Noregs Mållag står sjølvstendepriippet heilhjarta. Det er likevel uheldig at Språkrådet her ikkje reflekterer over kor sjølvstendig eit slikt grunnlag kan vera for eit mindre brukt språk andsynes majoritetsspråket. Det bør koma fram kva for implikasjonar dette kan få for normeringa, og korleis ein kan streva etter sjølvstendepriippet i den gitte språksituasjonen. Jamvel om det er eit mål for Språkrådet at prinsippa for normering av nynorsk og bokmål skal vera mest mogleg parallelle, kan ein ikkje sjå vekk ifrå makttilhøvet mellom språka.

I avsnitt 7.2.1 står det at ein skal unngå skilnader mellom nynorsk og bokmål i dei delane av rettskrivinga som ikkje er nynorsk- eller bokmålsespesifikke, både når det gjeld bøyning, genus, norvagering og tekniske skrivereglar. Noregs Mållag sluttar seg til dette, og vi meiner at dette er så viktig at ein her bør gjera eit unntak frå sjølvstendepriippet både for nynorskens og bokmålets del. Men det er særleg viktig for nynorsken at ein unngår at former med lang nynorsktradisjon er korrekte i bokmålsrettskrivinga, men ukorrekte i nynorskrettskrivinga. Sidan 2012 har det t.d. gjeldt samandregne former av *nøytrumsord* i bunden form, som *teatret*, *kapitlet*, *eksemplet*, *mørkret* osv. Dette må reknast som eit arbeidsuhell som bør rettast opp – helst ved at mykje brukte samandregne former blir tekne inn att i nynorskrettskrivinga. Det er t.d. heller ingen god grunn til at *radius* skal obligatorisk skal bøyast *radiusen–radiusar–radiusane* når ein på bokmål har valfridom mellom fullformer og *radien–radier–radiene*. Her ville nynorsk også vera best tent med ei tilbakeføring til tilstanden før 2012-rettskrivinga, eller med at bokmålsrettskrivinga vart endra til å samsvara med nynorskrettskrivinga.

Grunnen til dette er at vi ser på dette som ord og språkbruk som ikkje er nynorsk- eller bokmålsespesifikk. I desse tilfella tener bokmålsbruk av orda også som føredøme for nynorskbrukarar, og bokmålsformene er i samsvar med det som var korrekt nynorsk i rettskrivinga fram til 2012. Dette vil heller ikkje vera i strid med ideen bak stabilitetspriippet, ettersom det uansett etter vårt skjønne ikkje ville vera tale om vesentlege endringar av 2012-rettskrivinga.

Til 7.2.3 Brukspriippet: Om brukspriippet står det at vurderingar på bakgrunn av dette «må byggja på undersøkingar av store korpus av nynorsktekstar som har god sjangerspreiing og regionalspreiing og som både speglar dagens språk og går nokre tiår tilbake i tid». Noregs Mållag meiner at ved normering ut frå dette priippet, er det viktig å ta omsyn til den påverknaden både husnormer, retteprogram og omsetjingsprogram har på normeringsgrunnlaget, og at korpusa speglar faktisk bruk av nynorsk. Nynorsken har stor variasjon slik han vert skriven av nynorskbrukarar i tekstar med ei klar tilknytning til ulike stader i Noreg, mellom anna i lokalaviser, dokument frå

kommunal forvaltning og andre utjevne tekstar med lokal eller regional tilknytning. Desse tekstane bør ha høgre verdi enn stortingsmeldingar, lærebøker eller andre tekstar som stort sett blir skrivne av bokmålsbrukarar eller omsette frå bokmål til nynorsk. Då unngår ein noko av påverknaden folk utanfor den nynorske skrifttradisjonen har på nynorsken og normval.

Til 7.2.5 Enkelheitsprinsippet: Noregs Mållag er uroa over kva det vil innebera i praksis at det er eit mål at «innslaget av unntak i bøyingsmønsterar blir så få som råd». Vi meiner at dette ikkje må bli ei brekkstong for å ta ut former med lang tradisjon i nynorsk. Her tenker vi særleg på dei hankjønns- og hokjønnsstabilitetsformer som tradisjonelt har hatt avvikande bøyingsklasser samanlikna med hannkjønns- og hokjønnsord flest, jf. fleirtalsformer som *sauer/-ene*, *ven(n)er/-ene*, *gjester/-ene*, *gonger/-ene*, *søknader/-ene* og *øyar/-ane*, *helgar/-ane*, *elvar/-ane*. Før 2012-rettskrivinga var desse hovudformer i nynorskrettskrivinga og obligatoriske lærebøker for skulen og i statleg forvaltning. Dette er dessutan språkdrag som går svært langt tilbake i tid og såleis er ein språkleg arv det er verd å halda i hevd i det nynorske skriftspråket.

Om formuleringa i punkt 7.2.5 skal takast på ordet, kan det verka som om det er eit mål på sikt å einsretta t.d. substantivbøyinga dersom ein når dit at bruken skulle tilseia å ta dei ut. Elles vil m.a. både stabilitets- og tradisjonsprinsippet tale for å halda på slike former. Vi meiner ein bør vurderer ei meir avdempa formulering av enkelheitsprinsippet.

Til 7.2.6 Talemålsprinsippet: I avsnittet om talemålsprinsippet blir spesielt dei såkalla kjerneområda for nynorsk trekte fram som talemålsgrunnlag. Nynorsk er for heile landet, og Noregs Mållag meiner at talemålsgrunnlaget ikkje må snevrast inn på kostnad av talemål som tradisjonelt har lege til grunn for det nynorske skriftspråket, også når det er tale om talemål frå område utanfor dei noverande nynorske kjerneområda.

Til kapittel 12

Noregs Mållag meiner det bør gjerast eit unntak for prinsippet om normering på sjølvstendig grunnlag når det gjeld tekniske skrivereglar om teiknsetjing, skriving av tal, bruk av store og små bokstavar o.a. På dette feltet bør regelen heller vera motsett, nemleg at det skal svært gode grunnar til dersom ein skal regulera tekniske skrivereglar ulikt for nynorsk og bokmål.

Det er eit viktig demokratisk prinsipp at språket skal vera tilgjengeleg for alle. Språkrådet bør difor prioritera å laga eit gratis, og lett tilgjengeleg oversyn over skrivereglane i sin heilskap med gode døme.

Til kapittel 13

Noregs Mållag er som nemnt glade for at rettskrivingsendringar skal på offentleg høyring. Vi meiner likevel at Språkrådet ikkje bør senda ut forslag på høyring for ofte. Etter vårt skjønn bør det ikkje sendast ut forslag til rettskrivingsendringar på offentleg høyring oftare enn ein gong i året.

venleg helsing
Noregs Mållag

Peder Lofnes Hauge /sign/
leiar

Gro Morken Endresen /sign/
dagleg leiar